

НАУКОВІ БІОГРАФІЇ

Девід О. СТЮАРТ

ДЖОРДЖ ВАШИНГТОН:

ПОЛІТИЧНЕ ПІДНЕСЕННЯ
БАТЬКА-ЗАСНОВНИКА
АМЕРИКИ

Харків
«ФОЛІО»
2023

Дійові особи

Ебігейл Адамс. Через постійні розлуки зі своїм чоловіком Джоном Адамсом з Массачусетсу вона залишила по собі листування, яке охоплює період у декілька десятиліть. Її листи відрізняються глибиною думки та дотепністю, а також містять цікаві спостереження за подіями й людьми. На відміну від свого чоловіка, Ебігейл Адамс була палкою прихильницею Вашингтона.

Джон Адамс. Блискучий юрист з Массачусетсу. Він був провідною фігурою на двох Континентальних конгресах. Адамс наполягав на призначенні Вашингтона головнокомандувачем Континентальної армії, а потім на прийнятті Декларації незалежності. На дипломатичній службі Адамс допомагав вести переговори перед укладанням мирного договору 1783 року і був послом у Великій Британії. Він обіймав посаду віцепрезидента при Вашингтоні протягом двох термінів і замінив його на цій посаді після президентських виборів. Бувши давніми політичними союзниками, Вашингтон і Адамс виказували взаємну повагу, проте їхні особисті стосунки не відрізнялися теплотою.

Семюел Адамс. Лідер массачусетського опору британській політиці до війни за незалежність. Він був президентом Континентального конгресу і губернатором свого рідного штату.

Вільям Александер, лорд Стірлінг. Багатий мешканець Нью-Джерсі, який без успіху претендував на титул шотландського пера. Александер був полковим і дивізійним командиром у Континентальній армії. Він допоміг зірвати змову Конвея, яка мала на меті відсторонення Вашингтона з посади головнокомандувача. Александер у званні генерал-майора брав участь у Монмутській битві й очолював військовий суд над генерал-майором Чарльзом Лі.

Анна Марія Дендрідж Бассет. Молодша сестра Марти Дендрідж Вашингтон, її улюблениця. Плантація Елтам, чийм власником був Бервелл Бассет, ставала улюбленим місцем відпочинку для Джорджа й Марти Вашингтонів, коли подружжя подорожувало між Маунт-Верноном і Вільямсбургом, столицею колонії Вірджинія.

Бервелл Бассет. Чоловік Анни Марії Дендрідж. Він володів плантацією в окрузі Нью-Кент, штат Вірджинія, і мав приятельські стосунки з Вашингтоном і членами його родини. Після осади Йорктауна син

Марти, Джон Парке Кастіс, помер від епідемічного висипного тифу на плантації Елтам, яка належала Бассету.

Джон Карлайл. Шотландський купець, який оселився в Олександрії, штат Вірджинія, й одружився з дочкою полковника Вільяма Ферфакса. Він був інтендантом Вірджинського полку на початку Франко-індіанської війни, а також суддею округу Ферфакс разом з Вашингтоном.

Генерал Томас Конвей. Хоча змова Конвея названа на його честь, цей ірландець, ветеран французької військової служби, не був ініціатором зусиль, спрямованих на те, щоб замінити Вашингтона на посту головнокомандувача в 1777 і 1778 роках. Здібний командир на полі бою, Конвей нажив собі ворогів завдяки своїй зарозумілості й амбіціям. Він повернувся в Європу влітку 1778 року після отримання кульового поранення під час дуелі.

Доктор Джеймс Крейк. Шотландець, вивчав медицину в Единбурзькому університеті, емігрував до Вірджинії і оселився у Вінчестері, де служив хірургом у Вірджинському полку під час Франко-індіанської війни. У 1770 і 1784 роках Крейк подорожував разом з Вашингтоном через Західну Вірджинію та інші прикордонні землі. Він також служив хірургом у Континентальній армії. Цей старий друг Вашингтона переїхав до Олександрії після війни й очолив лікарів, які піклувалися про здоров'я Вашингтона під час його останньої хвороби в 1799 році.

Джон (Джекі) Парке Кастіс. Син Марти Вашингтон від першого шлюбу з Даніелем Парке Кастісом. Джекі Кастіс успадкував велике багатство в молодому віці, хоча його байдужість до освіти розчарувала Вашингтона. У вісімнадцять років він одружився з Елеонорою Кальверт з Меріленду. Під час війни за незалежність працював у Генеральній асамблеї штату Вірджинія. Помер у 1783 році у віці 26 років від епідемічного висипного тифу незабаром після закінчення осади Йорктауна, куди він приїжджав у ставку Вашингтона. Після його смерті залишилося четверо дітей, двоє з яких були виховані Джорджем і Мартою Вашингтонами.

Роберт Дінвідді. Шотландський купець і британський чиновник, який обіймав посаду колоніального губернатора Вірджинії з 1751 по 1758 рік. Дінвідді відправив Вашингтон на переговори до французів у форти на кордоні Пенсільванії в 1753 — 1754 роках, що стало першим його громадсько-політичним дорученням, а також призначив Вашингтона очолити Вірджинський полк ополчення під час Франко-індіанської війни. Стосунки між цими двома чоловіками зіпсувалися ще до того, як Дінвідді повернувся до Англії.

Браян Ферфакс. Син полковника Вільяма Ферфакса. Живучи по сусідству з Вашингтоном, він часто разом з ним полював на лисиць ще до

початку війни за незалежність. Браян був також суддею округу Ферфакс разом з Вашингтоном. Після війни він став єпископальним священником і отримав титул восьмого лорда Ферфаксом незадовго до своєї смерті в 1802 році.

Фердінандо Ферфакс. Молодший син Браяна Ферфакса. У 1790 році Фердінандо вніс пропозицію звільнити рабів і перевезти їх до Африки.

Джордж Вільям Ферфакс. Син полковника Вільяма Ферфакса, близький друг Вашингтона, успадкував маєток Бельвуар, землі якого примикали до Маунт-Вернона. Він був членом ради при губернаторі колонії Вірджинія, разом з Вашингтоном брав участь у роботі суду округу Ферфакс, а також був парафіянином парафії Труро. Коли Джордж Вільям переїхав до Англії в 1772 році, він полишив свої американські справи на Вашингтона. Він був противником британської колоніальної політики, що призвела до війни за незалежність, проте так і не повернувся до Америки.

Сара (Саллі) Кері Ферфакс. Вийшла заміж за Джорджа Вільяма Ферфакса у дуже ранньому віці. Саллі та її чоловік були у дуже добрих стосунках зі своїми сусідами — Джорджем і Мартою Вашингтонами. На підставі двох листів, надісланих їй Вашингтоном у 1758 році, дехто припускає, що у нього до неї були романтичні почуття.

Томас, лорд Ферфакс. Шостий лорд Ферфакс був власником величезного земельного володіння, яке подарував йому король. Ця так звана «Північна шия Вірджинії» за площею дорівнювала штатові Нью-Гемпшир. Маючи цю королівську синекуру, лорд Ферфакс до кінця 1740-х років жив в Англії і, як відомо, підтримував знайомство з драматургом Джозефом Едісоном та іншими світськими інтелектуалами. У віці майже п'ятдесяти років він приплив до Вірджинії й оселився у Вінчестері, присвятивши час управлінню своїми землями.

Полковник Вільям Ферфакс. Британський колоніальний чиновник, що працював у Карибському басейні й Массачусетсі. В 1732 році він став управителем величезних земельних володінь на «Північній шії Вірджинії» свого двоюрідного брата лорда Ферфакса. У Вірджинії полковник Ферфакс побудував собі маєток у Бельвуарі на річці Потомак, поруч з Маунт-Верноном. Він засідав у Палаті бюргерів колонії, а потім у раді при губернаторі. Він був наставником Лоуренса і Джорджа Вашингтонів.

Жан-Антуан Жозеф Фуше. Французький посол у Сполучених Штатах з 1794 по 1796 рік, призначений для арешту свого попередника Едмонда-Шарля Генета (Громадянина Генета). Його повідомлення про розмови з державним секретарем Едмундом Рендолфом спонукали останнього піти у відставку в 1795 році.

Генерал Горацио Гейтс. Британський офіцер, який служив у Вашингтона під час Франко-індіанської війни, а потім емігрував до Вірджинії. Гейтс став генерал-майором Континентальної армії, вигравши вирішальну битву під Саратоґою восени 1777 року. Змова Конвея, до якої приєднався Гейтс, мала на меті зробити його головнокомандувачем замість Вашингтона, проте нічого з цього не вийшло. Гейтс залишався служити в армії до мирного договору 1783 року.

Едмонд-Шарль Генет. Французький посол у США в 1793 році. Громадянин Генет наймав приватирів (піратів) для нападу на британські судна з американських портів, вербував американців, щоб ті вторгалися до британських та іспанських колоній, наполягав на тому, щоб американський уряд допомагав Франції у війні. Після того, як Генет пригрозив звернутися до американського народу через голову Вашингтона, президент попросив французький уряд відкликати Генета і звинуватив француза в розпалюванні ворожості до його адміністрації.

Крістофер Джіст. Житель фронтиру і першопроходець, який організував експедиції за дорученням компанії Огайо, коли її очолював Лоуренс Вашингтон. Джіст супроводжував Джорджа Вашингтона під час його першого суспільно значущого доручення, коли той доставляв послання від колоніального губернатора Вірджинії Дінвідді французьким військовим у Західну Пенсільванію в 1753 — 1754 роках. Джіст брав участь у битві за форт Несесіті в 1754 році і в експедиції Бреддока в наступному році.

Генерал Натаніель Грін. Власник ливарного заводу з Род-Айленду, який відмовився від квакерства заради участі в боротьбі з британцями. Грін був найнадійнішим командиром Вашингтона. Він часто виконував найскладніші його завдання. Піднявшись до генерал-майора і командувача південним театром військових дій у 1780 — 1781 роках, Грін помер в 1786 році, коли йому було всього лише сорок шість років.

Александр Гамільтон. Уродженець Вест-Індії, який прибув до Америки в підлітковому віці. Блискучий молодий артилерійський офіцер вразив Вашингтона. Після цього він був його ад'ютантом протягом декількох років. Перші п'ять років президентства Вашингтона Гамільтон був міністром фінансів. Він допоміг встановити фінансову основу для функціонування нового уряду. Гамільтон відстоював конституцію в есе, що друкувалися у «Федералісті». Його статті в газетах надавали суттєву підтримку адміністрації Вашингтона.

Патрик Генрі. Блискучий оратор і досвідчений політик. Генрі працював разом з Вашингтоном в Палаті бюргерів у Вірджинії, а також у Континентальному конгресі. Хоча їхні погляди на ратифікацію конституції не збігалися, вони зберегли дружні стосунки до смерті Генрі в 1799 році.

Томас Джефферсон. Джефферсон і Вашингтон, обидва члени Палати бюргерів і Континентального конгресу, поділяли ентузіазм щодо освоєння західних земель від Аппалачів до річки Міссісіпі. Вашингтон зробив Джефферсона своїм першим державним секретарем і чекав вісім місяців, поки його колега з Вірджинії повернеться зі своєї дипломатичної місії в Парижі й відвідає свій маєток в Монтічелло. Вони ефективно працювали за першої каденції Вашингтона, але Джефферсон пішов у відставку після того, як розчарувався у позиції президента, який відстоював сильний національний уряд, і суперечки з міністром фінансів Гамільтоном. Джефферсон став лідером опозиції до Вашингтона, був обраним віцепрезидентом в 1796 році, а потім став третім президентом США.

Томас Джонсон. Політичний діяч штату Меріленд і союзник Вашингтона. Джонсон став першим губернатором свого штату. Працюючи з Вашингтоном над відкриттям Потомака для навігації, він засідав у раді директорів компанії «Потомак», а також був одним з перших комісарів округу Колумбія. Джонсон деякий час працював у Верховному суді США.

Генрі Нокс. Книготорговець з Бостона, який, не маючи військового досвіду, став начальником артилерійської служби Континентальної армії і довіреним радником Вашингтона. Нокс також був першим військовим міністром країни.

Жильбер дю Мотье, маркіз де Лафает. Його вважали майже прийомним сином Вашингтона. Лафает прибув до Америки, щоб воювати з британцями, в 1777 році й отримав звання генерал-майора до того, як йому виповнилося двадцять років. Лафает підтримав Вашингтона під час змови Конвея і командував американськими військами в декількох боях, зокрема, під час осади Йорктауна. Після війни він повернувся до Франції, де був одним із лідерів першого етапу революції 1789 року. Лафает закликав Вашингтон звільнити своїх рабів.

Генрі Лоуренс. Купець і работорговець з Південної Кароліни. Лоуренс представляв цей штат на Континентальному конгресі та був його президентом у 1777 — 1778 роках. Лоуренс надавав важливу політичну підтримку Вашингтону під час змови Конвея і в період перебування війська в таборі Веллі-Фордж.

Джон Лоуренс. Син Генрі Лоуренса, офіцер штабу Вашингтона в Континентальній армії. Уродженець Південної Кароліни, він виступав проти рабства і без успіху прагнув створити полк рабів з Півдня, які могли б отримати свободу після проходження військової служби.

Тобіас Лір. Уродженець Нью-Гемпшира і випускник Гарварду. Він був особистим секретарем Вашингтона з 1784 по 1799 рік. Лір одружився з племінницею Марти Вашингтон — Фанні Бассет Вашингтон. Він за-

лишав по собі зворушливу розповідь очевидця про останню хворобу Вашингтона.

Чарльз Лі. Член великого сімейства Лі з округу Вестморленд. Він давав Вашингтонові юридичні консультації протягом 1790-х років і був генеральним прокурором протягом останніх п'ятнадцяти місяців президентства Вашингтона.

Генерал Чарльз Лі. Офіцер британської армії під час Франко-індіанської війни, який пізніше служив в арміях Польщі та Португалії. Ексцентричний Лі, який, як правило, завжди походжав у супроводі кількох собак, приплив до Америки й став генерал-майором Континентальної армії. Після своєї безвідповідальної поведінки під час Монмутської битви в 1778 році він зажадав, щоб військовий суд розглянув його вчинки. Лі відсторонили на рік від участі в бойових діях. Назад він так і не повернувся.

Генрі Лі (Гаррі Легкий Кінь). Командир кавалерії Континентальної армії, брат генерального прокурора Чарльза Лі. Він став губернатором Вірджинії і політичним союзником Вашингтона. Один з його синів, Роберт Лі, одружився з Парке Кастіс, дочкою внука Марти Вашингтон Джорджа Вашингтона.

Річард Бланд Лі. Молодший брат Генрі та Чарльза Лі. Він представляв округ Вашингтона в Палаті представників протягом перших шести років його президенства, і його голос став вирішальним при прийнятті компромісі 1790 року. Внаслідок цього компромісу уряд переїжджав у нову столицю на берегах Потомаку, а також була прийнята нова фінансова система, запропонована Вашингтоном і Гамільтоном.

Річард Генрі Лі. Сучасник Вашингтона. Він був одним з лідерів Палати бюргерів і Континентальних конгресів, поставив свій підпис під Декларацією незалежності. Лі виступав проти ратифікації конституції, але потім був сенатором від штату Вірджинія.

Бетті Вашингтон Льюїс. Молодша сестра Вашингтона вийшла заміж за Філдінга Льюїса, торговця з Фредеріксберга. Восьмеро з її дітей дожили до дорослого віку. Вашингтон наймав кількох її синів як секретарів або управителів. Коли її мати, Мері Болл Вашингтон, відмовилася від хазяйнування на Поромній фермі у віці шістдесяти двох років, вона переїхала до Бетті, й дочка доглядала за нею до самої смерті матері.

Філдінг Льюїс. Чоловік Бетті Вашингтон, торговець з Фредеріксберга, генеральний комісар із боєприпасів Континентальної армії. Вашингтон часто зупинявся з сім'єю Льюїса під час подорожей між Маунт-Вернон і Вільямсбергом.

Джеймс Медісон. Найближча політична довірена особа Вашингтона у вирішальні роки, що передували Конституційному конвенту 1787

року і протягом першого року роботи нового уряду. Медісон просував десять поправок Білля про права через Конгрес і брав участь у складанні головних ранніх законів. Стурбований повноваженнями, отриманими Вашингтоном як президентом, Медісон, об'єднавшись з Джефферсоном, заснували «Республіканський інтерес», який згодом перетворився на Республіканську партію, яка з часом стала називатися Демократичною партією. Він обіймав посаду державного секретаря за президентства Джефферсона, а потім сам став четвертим президентом.

Джордж Мейсон. Живучи неподалік від Маунт-Вернона, Мейсон забезпечував Вашингтона більшою частиною інтелектуальної аргументації та риторики проти британської політики стосовно колоній у період з 1769 по 1774 рік, зокрема, брав участь у написанні Ферфакських резолюцій. Через хронічну хворобу Мейсон часто відмовлявся від безпосередньої участі в громадській діяльності. Він був делегатом Конституційного конвенту 1787 року, але його відмова підписати підсумковий документ призвела до розколу між ним і Вашингтоном.

Джеймс Макгенрі. Народився в Ірландії та вивчився на хірурга в Америці. Макгенрі оселився в Меріленді й служив секретарем у Вашингтоні під час війни. Він був військовим міністром в останній рік президентства Вашингтона, а потім за президентства Адамса.

Тімоті Пікеринг. Генерал-ад'ютант і генерал-інтендант Континентальної армії. Пікеринг, родом з Массачусетсу, служив у адміністрації Вашингтона як генеральний поштмейстер військового міністра, а потім державного секретаря (після того, як четверо інших відмовилися від посади). Він продовжував працювати державним секретарем в адміністрації Адамса.

Едмунд Рендолф. Після короткої служби ад'ютантом Вашингтона в Континентальній армії піднявся в політичних колах Вірджинії, став губернатором і делегатом Філадельфійського конвенту у 1787 році, де він представив план Вірджинії на початку обговорень. Рендолф відмовився підписувати конституцію, але потім зголосився підтримати ратифікацію. Він служив генеральним прокурором за адміністрації Вашингтона, а потім державним секретарем до своєї відставки після скандалу влітку 1795 року.

Адам Стівен. Шотландець, який вивчав медицину. Оселившись у Західній Вірджинії, він приєднався до вірджинського ополчення під час Франко-індіанської війни й став другим у командуванні після Вашингтона у Вірджинському полку. Він без успіху змагався з Вашингтоном на виборах 1761 року в Палату бюргерів в окрузі Фредерік. Його дії як старшого офіцера Вірджинського полку були піддані критиці з боку Палати бюргерів. Під час війни за незалежність Стівен став гене-

рал-майором, але військовий суд звільнив його з армії після битви біля Джермантауну в 1777 році.

Девід Стюарт. Лікар з Олександрії. У 1783 році Стюарт одружився з вдовою Джона Парке Кастіса, що був пасинком Вашингтона. Він став довіреною особою Вашингтона. Стюарт був членом Палати делегатів Вірджинії та місцевого конвенту, що ратифікував конституцію в 1788 році. Стюарт був лідером кампанії, спрямованої на те, щоб перенести місце роботи уряду на береги Потомаку.

Енн Ферфакс Вашингтон. Дочка полковника Вільяма Ферфакса вийшла заміж за Лоуренса, улюбленого зведеного брата Вашингтона, й успадкувала під нього Маунт-Вернон. Коли вона знову вийшла заміж, жінка почала здавати маєток Вашингтонові в оренду. Той успадкував Маунт-Вернон після смерті Енн та її дочки, народженої від Лоуренса.

Августин (Гус) Вашингтон. Батько Джорджа переселився зі своєю родиною з Поупс-Кріка в окрузі Вестморленд у Літл-Хантінг-Крік на Потомаку, який згодом став називатися Маунт-Вернон. Більшу частину своєї енергії Гас присвятив ливарному заводу. Він помер у віці сорока дев'яти років, коли Вашингтону було одинадцять років.

Августин (Остін) Вашингтон Молодший. Зведений брат Джорджа Вашингтона. Він успадкував сімейну власність Поупс-Крік в окрузі Вестморленд і був членом Палати бюргерів протягом чотирьох років. У родині його звали Остіном. Він помер у віці сорока двох років.

Башрод Вашингтон. Він був старшим сином улюбленого молодшого брата Вашингтона — Джона Августина («Джека»). Як приватний адвокат Башрод брав участь у засіданнях Палати делегатів Вірджинії та конвенту цього штату, що ратифікував конституцію. Джон Адамс призначив його до Верховного суду США. Він був головним виконавцем волі Вашингтона та успадкував Маунт-Вернон.

Чарльз Вашингтон. Молодший брат Джорджа Вашингтона. Він оселився на заході в 1780 році й заснував місто Чарльз-Таун, назване на його честь, яке зараз розташоване в штаті Західна Вірджинія.

Френсіс (Фанні) Бассет Вашингтон [Лір]. Дочка Бервелла і Анни Марії Бассет, переїхала до Майнт-Вернону після смерті матері в 1778 році. Жінка вийшла заміж за Джорджа Августина, племінника Вашингтона. Після ранньої смерті чоловіка Фанні вийшла заміж за секретаря Вашингтона Тобіаса Ліра.

Джордж Августин Вашингтон. Син брата Вашингтона Чарльза. Він служив майором Континентальної армії. Після війни Джордж Августин відправився на Карибські острови в пошуках зцілення від туберкульозу. Після повернення він працював управителем Маунт-Вернона й одружився з Фанні Бассет, але помер у тридцять з хвостиком років.

Джон (Джек) Августин Вашингтон. Четверта дитина Мері й Гуса Вашингтонів. Джек був улюбленцем Джорджа Вашингтона серед молодших братів. Він був членом комітету з безпеки округу Вестморленд під час війни за незалежність і керував діловими справами своєї матері протягом декількох років.

Лоуренс Вашингтон. Він був на чотирнадцять років старший за свого зведеного брата Джорджа і здобув освіту в Англії. Лоуренс швидко піднявся в суспільній ієрархії Вірджинії. Він керував військовою частиною в британській експедиції на Карибські острови, одружився з дочкою полковника Вільяма Ферфакса з Бельвуара, засідав у Палаті бюргерів і був членом парафіяльного управління Труро й президентом компанії Огайо, яка мала на меті заселення західних земель. Марно шукаючи зцілення від туберкульозу, він помер у віці тридцяти чотирьох років. Лоуренс замінив Джорджеві Вашингтоні батька після смерті Гуса. Він познайомив його з Ферфаксами та іншими впливовими людьми Вірджинії. Вашингтон вважав Лоуренса своїм кращим другом і зберіг його портрет у своєму кабінеті у Маунт-Верноні.

Лунд Вашингтон. Двоюрідний брат Вашингтона, що жив у віддаленій місцевості біля Чотанк-Крік у Вірджинії. Він управляв Маунт-Верноном понад двадцять років. На прохання Лунда його вдова звільнила рабів після його смерті в 1796 році.

Мері Болл Вашингтон. Мати Вашингтона Мері осиротіла у віці дванадцяти років і жила зі своєю старшою сестрою, поки не вийшла заміж за Гуса Вашингтона, від якого у неї було п'ятеро дітей, що дожили до повноліття. Мері було тридцять шість років, коли вона стала вдовою і матір'ю-одиначкою. Жінка управляла Поромною фермою поблизу Фредеріксбурга понад два десятиліття після цього. Сучасники вважали, що сильний характер і самодисципліну Вашингтон успадкував у матері. Мати й син поділяли хронічну тривогу з приводу нестачі грошей.

Семюел Вашингтон. Другий син, народжений від Мері й Гуса Вашингтонів. Він служив в ополченні Вірджинії в перші роки війни за незалежність. Семюел оселився в Західній Вірджинії, але помер у віці сорока семи років, залишивши трьох неповнолітніх дітей, долею яких почав опікуватися Вашингтон.

ЧАСТИНА ПЕРША

За своє життя (Вашингтон) ніколи не вчиняв жодної дії, яка могла б дати йому право на найменшу частку заслуг або похвали, а тим більше слави. Але як політик він, безумовно, відзначився. Своїм політичним маневруванням й обережним, здатним завоювати довіру управлінням він зумів підняти себе до певної міри, ставши видатною особою у себе в країні, яка не має собі рівних.

*Джон Ф. Д. Сміт,
колишній британський офіцер (1784)*

Розділ перший

Час будувати нові плани

Наприкінці 1757 року вершник прямував до великого будинку з видом на річку Потомак, що розташований в декількох милях на південь від містечка Олександрія, що у штаті Вірджинія. Чоловік відрізнявся високою, худорлявою статуєю. Плащ військового крою огортав його плечі. Довге каштанове волосся стягнуте на потилиці ремінцем. На обличчі — сліди довгих тижнів боротьби із хворобою. Замість звичайного рум'янця, викликаного постійним перебуванням на сонці, під усіма вітрами, — хвороблива блідість. Хоча за звичайних обставин цей чоловік пильно слідкував за тим, щоб одяг добре на ньому сидів, зараз вона звисала на ньому мішком.

Полковник Джордж Вашингтон, двадцятип'ятирічний хазяїн маєтку Маунт-Вернон, повертався додому із західного фронтиру Вірджинії. Хоча він був вищим і сильнішим за більшість чоловіків, чотири роки життя у диких місцях погіршили його здоров'я. За кілька днів до цього в долині Шенандоа він склав з себе обов'язки командира Вірджинського полку. Йому доручили припинити криваві набіги індіанців, проте замість тисячі солдатів у нього під командуванням була менш як половина, що не давало можливості досягти хоч якогось успіху. Хворий і зневірений, Вашингтон поїхав додому, не отримавши попередньо дозволу ні від свого британського командира, ні від губернатора колонії.

Страждання Вашингтона тривали вже майже три місяці, проте останнім часом його стан значно погіршився. Лікар з фронтиру пустив йому кров, проте це не допомогло. Коли лікар сказав, що Вашингтон може померти, якщо негайно не дасть собі добряче відпочити, молодий офіцер поїхав до себе в Маунт-Вернон, вирішивши, що взимку індіанські напади вщухнуть самі собою, оскільки навіть загартовані воїни племені шоні будуть сидіти в цей час у себе вдома біля розкладених багать¹.

Вашингтон страждав на так званий «кривавий потік», евфемізм, яким у той час називали дизентерію, що була справжньою бідою

будь-якого військового табору. Ця хвороба часто виявлялася смертельною. Навіть за кращих умов проживання пацієнта вона несла з собою багато тілесних випробувань: судоми, діарею, озноб, лихоманку, зневоднення, виснаження і втому. У XVIII столітті назва «кривавий потік» стосувалася тої стадії хвороби, коли у людини виникає внутрішня кровотеча. Тої холодної осені, намагаючись протидіяти досвідченому ворогові, маючи вкрай недостатньо солдат, Вашингтон, можливо, вважав, що ця хвороба є частиною прокляття, насланого на нього.

Протягом чотирьох років Вашингтон проїхав тисячі миль через землі Вірджинії та Пенсільванії, бував на сході Вірджинії, добирався до Бостона, але, мабуть, жодна з цих подорожей не була настільки важкою, як ця поїздка додому в Маунт-Вернон у листопаді того року. «Кривавий потік» вимагав від нього частих зупинок заради справляння природних потреб. Знову залазити верхи на коня було справжньою мукою.

Вашингтон заїхав до Олександрії, що була недалеко від Маунт-Вернона, щоб побачитися з превелебним Чарльзом Грін². Як і багато пасторів у той час Грін лікував не лише душевні недуги, але також і тілесні. Преподобний рекомендував молодому офіцерові їсти тільки холодець і тому подібні страви, а також уникати м'яса. А ще Грін прописав арабську живицю (живицю африканської акації) і солодке вино з Канарських островів³.

Жоден друг або член сім'ї не зустрічав Вашингтона в Маунт-Верноні, хоча в маєтку в мешканцях нестачі не помічалось. Більш ніж дюжина негрів-рабів разом із білими слугами і наглядачами дбали про будинок і працювали у полі⁴. Джонатан Альгон, що був у Вашингтона на побігеньках як слуга ще з початку війни, ймовірно, відвів хворого сквайра до теплого помешкання.

Не знайшовши у кухонних шафах нічого з того, що прописав йому превелебний Грін, Вашингтон відправив слугу до Бельвуару, сусіднього маєтку, яким володіла аристократична родина Ферфаксів. Оскільки його приятель Джордж Вільям Ферфакс на той час був у Англії, Вашингтон попрохав місіс Ферфакс позичити йому канарського вина, китайського зеленого чаю і фунт порошку з оленьчих рогів задля того, щоб зварити холодець. «Я на міліні й не маю можливості ніде цього дістати, — визнає він, а потім додає з безпосередністю парубка. — А також все те, що потрібно для холодцю, і чого, на вашу гадку, може не виявитися в мене вдома»⁵.

Не залишилося жодного листа, що вийшов з-під пера Вашингтона протягом наступних шести тижнів. Немає жодного свідчення того, що

хтось приїздив у Маунт-Вернон. Там не з'являлися ні його мати чи сестра з Фредеріксбурга, ні жоден з чотирьох братів, хто на той час залишався серед живих. Дні ставали все коротші, а Вашингтон нікуди не виходив з будинку, зігрітого теплом камінів. Він вкривався потом, страждав на судоми, тремтів і вживав у їжу лише холодець, запиваючи його чаєм і солодким вином. Зараз у нього було достатньо часу для того, щоб порозмислити, як склалося його життя, і що може чекати на нього попереду.

Ймовірно, серце Вашингтона гризло те, що після блискучого початку його спіткали невдачі, які з часом принесли з собою розчарування.

У віці двадцяти двох років він став визнаним героєм. Про його подвиги розповідали по всіх британських володіннях у Північній Америці, а також в Англії. На чолі свого Вірджинського полку він видавав накази людям, що були вдвічі старші за нього. Завдяки кременній будові тіла, суворій самодисципліні й гарним манерам Вашингтон добивався успіху майже в усьому, за що брався. Він сподівався на успіх і цього разу.

Але на війні все склалося не так, як гадалося. Вашингтон зайняв зі своїми солдатами не вигідну позицію і зазнав жакливого поразки від французів і їхніх союзників-індіанців. Капітуляція врятувала життя солдат, проте умови перемир'я видавалися не вигідними. Після цього британська армія з Вашингтоном як ад'ютантом командувача пішла маршем у дикі місця, проте зазнала безпрецедентних втрат під час різанини. Репутація Вашингтона не постраждала, оскільки він не був на чолі армії, а також виказав особисту мужність, але цей похід виявився цілковитим провалом.

Після цієї катастрофи Вірджинський полк на чолі з Вашингтоном залучили проти набігів індіанських союзників Франції. Вийшло вкрай неефективно. Індіанці вбивали й викрадали людей, майже не зустрічаючи спротиву. Вони розоряли поселення, легко уникаючи зустрічі з людьми Вашингтона. Поселенці бігли на схід. Те саме стосувалося солдат-вірджинців, які дезертували у великій кількості. І ось він зараз перебуває на відстані 80 миль від свого переможеного війська, сидить і дивиться на вогонь. Увесь його світ складають озноб, лихоманка і нічний горщик. Що не кажи, а не таке майбутнє він собі колись уявляв⁶.

З самого парубоцтва Вашингтон жадав визнання, мріяв мати таку репутацію, яка б відповідала його думці про себе. Він ніколи відверто не озвучував того, що його головною метою в житті є слава. Але за два

роки до цих подій Вашингтон писав, що «головною складовою мого щастя» є «повага й визнання, якими країна може вшанувати мене». Коли він служив неоплачуваним добровольцем протягом деякої частини своєї військової кар'єри, Вашингтон казав, що шукає тільки «поваги і визнання» вірджинців⁷. Через кілька років він писав, що «єдина моя амбіція полягає в тому, щоб виконати свій обов'язок у цьому світі, а також заслужити добре ставлення від добрих людей завдяки моїм старанням»⁸. Однак наприкінці 1757 року його військова кар'єра, здавалося, котиться під гірку. Для людини, яка палко бажає визнання, ця перспектива була жахливою.

Його особисте життя також мало його втішало. Він залицявся до дівчат, а перед вступом на військову службу запропонував одній дівчині одружитися. Батько цієї дівчини відкинув пропозицію Джорджа Вашингтона, скептично поставившись до вигідності цього союзу. Служба на фронтірі Вірджинії давала мало можливостей для пошуку дівчат з відповідним соціальним становищем і фінансовими активами.

Завдання Вашингтона полягало в тому, щоб знайти нові щаблі на драбині, яка веде до втілення його прагнень. Завдання це тепер здавалося важчим через те, що він більше не міг звернутися по допомогу до чоловіків, які сприяли його ранньому злетові. Його батько Августин, більш відомий як Гус, помер, коли Джорджу було одинадцять років. Він залишив Джорджеві, своєму третьому синові, добре ім'я і достатньо рабів і землі, щоб вважатися представником середнього класу, але далеко не настільки багато, щоб увійти до еліти Вірджинії.

Двоє інших чоловіків замінили Джорджеві батька. Зведений брат Лоуренс, що був на чотирнадцять років старший за нього, підіймався, тягнучи молодшого брата за собою. Лоуренс представив Джорджа полковнику Вільяму Ферфаксу, який наглядав за величезними земельними володіннями своєї сім'ї з особняка в Бельуарі, де також жив син полковника Джордж Вільям. Маючи чималий вплив у колонії, полковник Ферфакс сприяв підвищенню Вашингтона, коли той обрав військову кар'єру, а також часто давав парубкові слушні поради. На жаль, Лоуренс помер кілька років тому, а полковник Ферфакс — лише кілька місяців тому.

Четвертий доброзичливець все ще залишався на цьому світі, проте дружних почуттів до молодого чоловіка більше не відчував. Спершу, дослухавшись до порад полковника Ферфакса, губернатор Вірджинії Роберт Дінвідді сприяв кар'єрному зростанню Вашингтона, підтримував його у важкі часи, проте з часом розчарування зробило кожного з

них сварливим й підозрілим стосовно один до одного. Зараз губернатор, чиє здоров'я теж похитнулося, збирався до Англії. Його неприємно вразила невдячність молодого вірджинця, чий кар'єрі він до того сприяв.

Вашингтон все ще мав деякі переваги, які могли б допомогти його соціальному злетові вище, ніж міг сподіватися третій син вірджинської родини другорядного походження. Його репутація бравого військовика пережила численні невдачі. Залишалися деякі впливові друзі, в тому числі ексцентричний лорд Ферфакс, старший двоюрідний брат полковника Ферфакса, офіцери з його полку, а також деякі з лідерів Палати бюргерів, обраної нижньої палати Генеральної асамблеї колонії.

Він також жив у гарному будинку в Маунт-Верноні, хоча не володів ним. Побудований його батьком і вдосконалений Лоуренсом, будинок мав мальовничий вид на річку й землі на протилежному березі. У погожі дні Вашингтон міг вийти на берег річки і черпати сили з цих чарівних краєвидів.

Найбільшою перевагою Вашингтона були його амбітність і внутрішня сила, які ніколи його не покидали. Він вірив, що здатен на великі справи. Він відчував це, коли, зайшовши в кімнату, ловив на собі схвальні погляди, або завойовував довіру інших. Цей його талант, ця здатність швидко завойовувати довіру, у майбутньому возвеличать Вашингтона настільки, наскільки не змогла б уявити навіть найбагатша уява.

Вашингтон не залишив записів про свої роздуми у Маунт-Верноні протягом тієї важкої для нього зими 1757—1758 років, коли він спілкувався головним чином лише зі слугами й рабами. Наприкінці грудня він почувався досить добре, щоб надсилати сварливі листи до купців у Великобританію. В них Вашингтон жалівся на затримку доставляння товарів, на помилки у визначенні точного адресата, на відсутність дечого із замовленого, на поганий асортимент і пошкодження деяких речей, зрештою на надмірно високі ціни⁹.

Першого тижня нового року Вашингтон відчув себе краще. Полковник Джон Стенвікс, його військовий командир, у листі привітав його з одужанням. Сусід Вашингтона Джордж Мейсон, порадив йому не повертатися до виконання службових обов'язків, поки не потеплішає¹⁰.

Дизентерія, однак, може як відступати, так і знову накочуватися. Коли тимчасовий виконувач обов'язків губернатора Вірджинії Джон Блер попросив Вашингтона прибути на нараду з посланцями прикордонних індіанців, Вашингтон, проконсультувавшись в іншо-

го лікаря, відмовився. Через кілька тижнів він спробував поїхати до Вільямсбергу, щоб побачитися з офіцерами свого полку, проте «моя лихоманка і біль стали ще нестерпнішими». Лікарі знову дійшли висновку, що його життю загрожує небезпека. Вашингтон повернувся до каміна в Маунт-Верноні, знову хворий і самотній, не знаючи, чи зможе він коли-небудь одужати¹¹.

На початку березня жалість до себе просочилася у лист Вашингтона до полковника Стенвікса: «Моє здоров'я суттєвішим чином похитнулося... Ніщо не здатне його відновити, окрім ретельної турботи й обачливої поведінки». Вважаючи свою хворобу прямим продовження невдач на фронтірі, Вашингтон писав: «Тепер я не бачу ніяких переваг у житті військового... Я роздумую над тим, чи не варто кинути службу й відмовитися від будь-якої суспільної діяльності... Можливо, хтось інший на моєму місці зможе досягти більшого»¹².

Однак через кілька днів після цих просякнутих утому, самокритичних слів Вашингтона знову сповнили мужність і наснага. Протягом наступних кількох тижнів він двічі відвідував замський будинок Марти Дендрідж Кастіс, приємної багатії удови його віку. Двох візитів вистачило, щоб завоювати її увагу¹³. Він прибув до Вільямсбурга в середині березня, де звітував перед виконувачем обов'язків губернатора Блером, а також знову надіслав скарги своїм британським поставальникам. На початку квітня Вашингтон повернувся до Вінчестера, щоб командувати своїм полком. Там він замовив тканину для свого весільного костюма. Марта також замовила «благородну» тканину для нової сукні, «щоб здаватися серйозною і не екстравагантною»¹⁴.

Переродження Вашингтона було повним. З самопринизливим гумором він зізнався купцеві: «Ви, мабуть, подумаєте, що я божевільний хлопець, який замовляє і скасовує замовлення товарів, як йому збреше в голову»¹⁵. Він більше не згадує в листах бажання розпрощатися з армією. Ні, Вашингтон навпаки прагне відзначитися у нових битвах. Він довірливо зізнається полковнику Стенвіксу в листі: «Я був би вдячним долі, якби мені вдалося піднятися над товариством провінційних офіцерів, яких, як я бачу тепер, хоч греблю гати»¹⁶.

Цей стрімкий розворот у настроях Вашингтона непросто пояснити. Скоріш за все цьому сприяло відновлення фізичних сил. Коли Вашингтон прибув до Вільямсбурга в березні, то проконсультувався у лікаря, який оголосив, що той майже одужав. Обнадійливий прогноз, можливо, допоміг йому відновити свою жагу до життя¹⁷.

Нова британська військова експедиція повинна була втілювати у життя стратегію, яку підтримував Вашингтон. На початку війни

він дійшов висновку, що пости на фронтірі Вірджинії занадто малі, щоб протистояти нападам, і розташовані надто далеко один від одного, щоб захистити поселенців. Краща стратегія, вважав він, полягала в тому, щоб вигнати французів із форту Дюкен, нині місто Піттсбург, на місці, де ріки Аллегейні й Мононгахіла вливаються в Огайо. Таким чином індіанці втратили б підтримку своїх французьких союзників. До середини березня весь Вільямсбург дзижчав від новин про майбутній напад на форт Дюкен¹⁸.

Але до березня 1758 року сталося дещо значно більше, ніж видужання Вашингтона, його заручини з Мартою Кастіс або зміна британської військової стратегії. Протягом цього тривалого періоду примусового самоаналізу Вашингтон, судячи з усього, прийняв рішення про зміну свого життєвого курсу, про що обмовився у листі до Стенвікса. Протягом майже п'яти років він намагався побудувати військову кар'єру. Неодноразово Вашингтон домагався або офіцерського патенту в армії короля Георга, або поглинання його вірджинського ополчення британською армією. Кожне прохання наштовхувалося на британську зверхність до колоністів. Щобільше, в 1758 році деякі британські офіцери придбали собі патенти. Патент підполковника, що на одне звання був нижчим за ту посаду, яку займав Вашингтон у Вірджинському полку, коштував 3 400 фунтів стерлінгів¹⁹. Він не міг собі уявити, як можна назбирати таку купу грошей. На той час вчителю знадобилося б приблизно п'ятдесят років, щоб заробити цю суму у Вірджинії. Якщо перевести її на сучасні гроші, виходить близько 300 000 доларів. Виходило, що офіцерського патенту йому ніколи не бачити²⁰.

Вашингтон також не міг очікувати на кар'єру військового у Вірджинії. Протягом усіх сімдесяти років до нинішнього конфлікту з Францією колонія не змогла створити власної армії. Всякий раз, коли бої закінчувалися, Вірджинія покладалася виключно на громадянське ополчення (міліцію) для захисту від індіанських набігів і повстань рабів.

Його військові амбіції зустріли перед собою нездоланну перепону, тому Вашингтон намітив новий шлях, який почався з Маунт-Вернона. Маєток мав достатньо землі, щоб Джордж міг офіційно вважати себе шляхтичем. Він реконструював будинок і удосконалив ферму при маєтності. Вигідний шлюб міг принести з собою більше сільськогосподарських угідь.

Тепер його більше цікавило те, що відбувається на заході. Як багато хто з вірджинців, Вашингтон розглядав прикордонні землі як найбільш слушне джерело багатства. Війна з Францією гальмувала пере-

селення на фронтір, але встановлення миру могло все залагодити. Працюючи землеміром й воюючи, Вашингтон непогано знав західні землі. Досліджуючи нові землі першими, землеміри могли придбати ділянки для перепродажу з неабияким прибутком. Батьки Томаса Джефферсона, Патрика Генрі та Джона Маршалла займалися цим у свій час. Вашингтон бажав їм наслідувати.

І він зайнявся політикою. Дід і прадід Вашингтона засідали у Палаті бюргерів. Те ж стосувалося його брата Лоуренса. Інший його старший брат Августин-молодший, якого всі звали Остіном, щойно переміг на виборах в окрузі Вестморленд. З підтримкою Ферфакса, маючи непогану репутацію вправного військового, Вашингтон може стати прохідним кандидатом. Трьома роками раніше він брав участь у голосуванні в окрузі Фредерік, хоча не займався передвиборчою агітацією. У жовтні 1757 року, борючись з дизентерією під час командування полком, Вашингтон подав до суду, щоб отримати підтвердження того, що є повноважним представником округу Фредерік²¹. Брат Лоуренс був окружним суддею і членом парафіяльного управління округу, де проживав. Вашингтон і собі вирішив досягти подібного суспільного становища.

Після одужання Вашингтон прибув до Вінчестера у квітні 1758 року. Тоді він уже знав, що у мундирі йому ходити залишилося недовго. У нього була наречена, маєток, який треба було доводити до ладу, щоб поліпшити своє економічне становище, а ще в нього були політичні амбіції, які прагнули реалізації. Якщо похід на форт Дюкен справдить його очікування, Вашингтон може піти у відставку з почуттям виконаного обов'язку. У разі невдачі британці на декілька років відмовляться від наступальних дій на фронтірі. У Вашингтона був план, як піднятися навіть вище, ніж він до того мріяв.

* * *

Незабаром після своєї смерті в 1799 році Джордж Вашингтон перестав бути реальною людиною, перетворившись в уяві американців на неясну, богоподібну постать. Його перший біограф записав безліч історій про всілякі його чесноти, й ці вигадки (рубання вишневого дерева батька, кидання долара через річку) стали більш популярними в народі, ніж історичні факти. Понад століття розповіді про життя Вашингтона наближалися до ідолопоклонства. У типовому прикладі, автобіографії 1898 року, автор писав, що «його моральна велич, поєднана з практичною мудрістю, не мала рівних серед найвідоміших постатей у світовій історії»²².

Зміст

Дійові особи	4
ЧАСТИНА ПЕРША	13
Розділ 1. Час будувати нові плани.	14
Розділ 2. Початок.	26
Розділ 3. Школа Ферфакса	32
Розділ 4. «Санітар» свого брата	40
Розділ 5. Поворотний момент	46
Розділ 6. Перше призначення	56
Розділ 7. Перша кров	61
Розділ 8. Збираючи скалки	70
Розділ 9. Цілковита катастрофа	77
Розділ 10. Беззахисний фронтір	91
Розділ 11. Багато труднощів	100
Розділ 12. Кусати руку, яка тебе годує	109
Розділ 13. Нові шляхи	117
Розділ 14. Знову в лісах	122
Розділ 15. Дорога до форту Дюкен	128
Розділ 16. Любов Вашингтона	134
ЧАСТИНА ДРУГА	141
Розділ 17. Нове життя	142
Розділ 18. У Маунт-Верноні	149
Розділ 19. Ділова людина і рабовласник	157
Розділ 20. Уперед із задніх рядів.	166

Розділ 21. Колесо історії. Акт про гербовий збір і скандал з Робінсоном	177
Розділ 22. В окрузі Ферфакс	184
Розділ 23. Господар Маунт-Вернона.	190
Розділ 24. Землі багато не буває	196
Розділ 25. Асоціація Вашингтона	202
Розділ 26. Потрясіння у Маунт-Верноні	209
Розділ 27. Лови момент. Ферфакські резолюції.	217
Розділ 28. Континентальний характер	225
Розділ 29. І вдарив грім	234
Розділ 30. Генерал Вашингтон	241
Розділ 31. «Один з найвпливовіших людей у світі»	250
ЧАСТИНА ТРЕТЯ	255
Війна	257
Розділ 32. Кривавий шлях до Веллі-Фордж	257
Розділ 33. Перший супротивник. Змова Конвея	270
Розділ 34. Другий супротивник. Фатальна криза.	281
Розділ 35. Третій супротивник. Британська армія	290
Розділ 36. Перемога, як він і казав	299
Розділ 37. Довгий, важкий шлях до перемоги.	312
Нація	325
Розділ 38. Вдома, але не без діла	325
Розділ 39. Назад в упряжку.	334
Розділ 40. Відродження Америки	343
Розділ 41. Чинний політик	352
Управління	365
Розділ 42. На неходженій території.	365

Розділ 43. Борг і резиденція	377
Розділ 44. Компроміс	386
Розділ 45. Банк	396
Мир	406
Розділ 46. Хандра другого терміну	406
Розділ 47. Нестерпний француз	411
Розділ 48. Внутрішні неприємності	418
Розділ 49. Боротьба за мир	426
Розділ 50. Знову прощавайте	439
Свобода	448
Розділ 51. Вдома назавжди	448
Розділ 52. Боротьба з гріхом	454
Розділ 53. Прощання назавжди	463
Подяки.	471
Примітки	476
